

a jellemükben még ki nem fejlődöttek csatlakoznak a romboló, széthúzó erőkhöz. Az ajándékba kapott hit megőrzése, Isten és az Anyaszentegyház parancsainak lelkiismeretes betartása a záloga annak, hogy világosságban éljünk, Szent Fölségének áldott jelenlétében."

Ismerjük meg kincses városunkat

2000. Július 20-25. Honismereti tábor

"Mire jó a vakáció? - benézni a fűszálak közé, kopogtatni a csigaház ajtaján, lekottázni a csízek, pinyek, stiglicék énekét, megnézni, mi van a pásztortáskában, megszámolni a hazafelé ballagó báránnyelvényeket..."

Gyűjteni, gyűjteni az emlékeket, mint a sokféle színes lepke, hogy a téli napok fehérségében, ha ott ültök a lecke füzet mellett, egyenként felrepüljenek..."

Bálint Tibor

"Ismerjük meg Kincses Városunkat" a jeligeje az "Arménia" Örménymagyar Baráti Társaság, a Pro Armenia és a Téka Alapítvány kezdeményezésének, amely szerint szamosújvári gyermekeket és ifjakat táboroztatunk a kolozsvári székházban, udvarán és kertjében.

Az ötletet id. Aján Gerőtől vettük át, aki már évek óta törekszik arra, hogy gyermekeink ismereteit nyaralással, táboroztatással egybekötve bővítsék.

Az első csoport július 20-25 között tartózkodott Kolozsváron. A gyermekek az 51. Csetz János cserkészcsapat tagjai közül érkeztek, Raff László csapatvezető vezetésével.

A "katolikus nap" keretében meglátogatták a Ferences kolostort, a Barátok Templomát, a Szent Mihály templomot - a toronyba is felmehettek, - látták Szervátiusz Jenő szoborkiállítását és részt vettek közös "Úrangyala" imádságon. De nem maradt el a Piarista templom és rendház, valamint a Báthory István kollégium sem.

A "református nap" a Farkas utcában kezdődött, - az első magyar kőszínházat csak képen mutatta meg Gyurcsányi Eszter, a soros honismereti vezető - de a helyét, s minden mást, amit a Farkas utca kínál, megcsodálhattak a vendégek.

A Házsongárdi temető, a Biasini szálloda - Petőfi szálláshelye - és a Szabók bástyája után a Teológia dísztermében vártak, míg a zápor elvonul... És brávozták jó cserkész módra a színes, érdekes történelmi leckét.

Volt Fellegvár, Hója erdő, istentisztelet és ministrálás, író-olvasó-, öregcserkész-találkozó, Botanikus kert, táborújság és sok-sok meglepetés.

Köszönjük társainknak, barátainknak, szövetségeseinknek és mindenkinek, aki segített!

Reméljük, a folytatás sem lesz kevésbé sikeres.

B. Kovács Júlia

Mit ünnepelnek a szamosújváriak?

Pontosabban: mit ünnepelnek az örmény eredetű szamosújváriak? A híradások szerint: városuk 300 éves évfordulóját. Csak 300 éves volna Szamosújvár? Igenis, meg nem is.

A dolog kissé bonyolultabb.

A település a hajdani római castrum helyén, a népvándorlás utáni századokban épült.

A mai értelemben tanyányi kis helységről első írásos adatunk 1291-ből való, mégpedig ebben a formában: **Gerlahida**. E településnév összetett szó, egy személynévnek, a **Gerlach**-nak és egy közzónak, a **híd** főnév régies formájú birtokos személyragos alakjának az összetétele: **Gerla + hida**, azaz ma így mondanók: Gerlach hídja.

Az elnevezés azzal kapcsolatos, hogy egy Gerlach nevű személy birtokán híd vezetett át a Kis-Szamoson, s a hídon áruval átkelők a tulajdonosnak vámot fizettek. Hasonló típusú helységnév alakulás a **Bonchida** falunév. Míg azonban a Bonchida eredeti formájában, összetett névként máig fennmaradt, a Gherlahida helységnév második eleme elmaradt: 1410, Gerlah, 1456: **Gerla**.

A településnév alapjául szolgáló személynév azonos a német **Gerlach** személynévvvel, amelynek végső ch hangját a beszélők nem ejtették ki (miként a düh, juh szavak esetében sem!), s így a gerlach szabályos hangváltozással Gerla alakú szóvá rövidült. A település kialakulásának idejében a német népelem jelenlétét igazolja a szomszédos falu, **Németi** (ma Szamosújvárnémeti) neve, melynek ez volt a jelentése: "a németé".

A XVI. század első felében a Gerla mindkét nyelvben - kétféle helyesírásnak megfelelően a magyarban Gerla, a románba Gherla - még általánosan használt helységnév volt, de ugyanebben a században Gerla életében változás állt be.

Mint hogy a Gerlától északkeletre fekvő, a mai Bálványosvár alja nevű falu fölött álló Bálványosvár már helyzeténél fogva sem tudta ellátni a védelmi feladatokat, a kiszélesedő Szamosvölgyében, Gerlán, Szapolyai János megkezdte egy új vár építését. A várat Fráter György fejezte be 1542 körül. Ettől kezdve a falu, Gerla élete, sorsa az új várhoz tapadt. A vár neve a magyarban egyben a település neve is lett: 1552: **Wywar**, 1575: **Újvár**, 1632: **Gerla alias Szamosújvár**. Ez a névváltozás azonban csak a magyar nyelvhasználatban ment végbe. A román lakosság beszédében megtartotta a település rége magyar nevét és továbbra is a Gherla megnevezéssel élt.

A helység életében újabb fordulatot az örmény betelepedés hozott. Apafi Mihály fejedelem idejében Moldvából Erdélybe települt örmények jelentős része előbb Besztercén lelt otthonra, de a szászokkal való összetűzésük miatt 1700-ban (éppen 300 éve) Besztercéről Szamosújvárra költöztek. Itt, a kis település, a régi falu helyén, megkezdtek az örmény város felépítését. Ez ad alkalmat a mai megemlékezésre. Az itt lakó örményeknek ez időben még az is szándékukban volt, hogy más helységekből, főleg Gyergyószentmiklósról, Szépvízárról, Ebesfalváról (a későbbi Erzsébetvárosról) is mind ide, az épülő városba telepítsék az örményeket, és egyben kísérletet tettek a Szamosújvár városnév megváltoztatására is: 1726: **Örményváros, Armenopolis**. Ez a kísérlet az örményeknek a magyar társadalomba való beilleszkedésével, a magyarságba való beolvadásával hamvába hullt.

Muradin László

A cikk utánnnyomás a Szabadság c. napilap
2000. július 1. számából

Örmények Békésben a XVIII.- XIX. században

Erdélyi örmények már a Harruckern-féle telepítések első éveiben éltek Békésben. Ezek kereskedők voltak, eléggé tőkeerősek ahhoz, hogy a munkaerő hiányában szántóföldi művelés alá nem vont területeken legeltetéssel gulyákat hizlaljanak, nagyrészt kivitelre. Az első ilyen bérlőkről, a Karácsony és Placsintár családról 1723-ból van adatunk. Húsz év múltán már tizenkilenc pusztabérlőt számoltak össze a megyében. Tevékenységük elismeréseként a megye 1792-ben bizonyítványt adott arról, hogy "a pusztákat árendáló örmények a nemesebb fajú lovak és szarvasmarhák tenyésztésével és a marhakereskedéssel sok hasznot hajtottak a népnek". Az örmények betelepülésének bőséges bizonyítékai a gyulai katolikus anyakönyvek. Ezek ugyanis az idegen származású betelepülők első bejegyzésekor azok nemzetiségét is feltüntették: az örményeket Armenus vagy Armena szóval jelölték; ők az erzsébetvárosi, a